

”Ryssarna sköt min granne i huvudet”

Världen: Nataliya och grannen Valeriy hade varit vänner i över 35 år. För GP berättar hon att när Valeriy hörde glas som krossades gick han ut för att undersöka vad som hände. Då sköt ryska soldater honom till döds och grävde ner honom i trädgården. Kroppen hämtades senare av ukrainsk militär.

– Vi vill ge honom en riktig begravning, men vet inte var kroppen finns, säger Nataliya.

Sidan 18

BILD: NILS PETTER NILSSON

GU-projekt kritiseras för ”radikal aktivism”

Nyheter: I ett nytt projekt på Göteborgs universitet ska lärare utbildas i ”kritisk djurpedagogik” för att sedan sprida det vidare till

elever. Men projektet får hård kritik från lärare och akademiker eftersom aktivister från Djurrättsalliansen står bakom. Sidorna 6–8

BILD: LINNEA VESTERLUND

Smärtan gör att Ida-Maria missar skolan

Livsstil: 16-åriga Ida-Maria Eriksson har haft extrema menssmärtor i tre år. Hon har troligen endometriosis, men har hamnat i limbo eftersom hon är så ung. Sidan 22

Adam Cwejman: Köp upp, ställ krav och använd det politiska utrymmet till att skydda kulturhistoriskt viktiga fastigheter så långt det går.

Ledare, sidan 2

Dement kvinna försvann från sitt boende

Nyheter: Anna-Karins dementa mamma försvann från sitt boende och hittades senare på andra sidan stan utan ytterkläder.

Sidan 13

Grupp tittar på brandfaror i skyskraporna

Nyheter: I takt med att skyskraporna tar form i Göteborg ställs Räddningstjänsten inför ett antal nya utmaningar när det kommer till säkerheten i höga hus. Sidan 11

TÄNK SNABBT. TÄNK MTRX.

→ Boka din nästa resa på mtrx.se från 185 kronor.

MTRX

Snabbtåg mellan Sthlm-Gbg

Endometrios

Ida-Maria Eriksson är 16 år och älskar att gå i skolan. Hon är språkintresserad, tycker om att spela instrument och har funderat på att läsa till läkare. Men Ida, som hon kallas, är sällan i skolan. Hennes smärtor är för svåra.

Ida missar halva skoltiden på grund av menssmärtorna

16-åriga Ida-Maria Eriksson har haft extrema menssmärtor i tre år. Hon har med största sannolikhet endometrios, men hamnar i limbo. Gynekologiska mottagningar tar inte emot barn och barnläkare saknar ofta kunskap om endometrios. Trots det har många med diagnosen i vuxen ålder haft smärtor sedan de var mycket unga.

Ida-Maria Eriksson hade just fyllt 13 år när hon började få mensvärksliknande smärtor, men menssen dök aldrig upp. Efter ett besök på akut-mottagningen hittades levrat blod i buken, mens som inte kunde komma ut på grund av en avvikelse som kallas hymen imperforatus. Ida opererades och började blöda normalt, men efter ett halvår kom smärtorna tillbaka, även när hon

inte skulle ha mens. Det blev många besök på akuten.

Barnkliniken på sjukhuset misstänkte både blindtarmsinflammation och magkatarr. Att träffa en gynekolog fördes inte på tal. Ingen på barnkliniken nämnde endometrios, den sjukdom som var tionde kvinna i fertil ålder beräknas ha. I stället var det skolsköterskan i

grundskolan som nämnde ordet första gången.

– Det är bisarrt att hon kunde gissa det, men ingen på sjukhuset, säger Idas mamma Sari Eriksson.

Smärtorna antogs istället vara fantomsmärta från det levrade blodet, eller rentav inbillade. Detta trots att man ser endometrios både oftare och tidigare hos flickor med avvikelser som påverkar

mensblodets utflöde.

Ida skickades vidare till Bup, som inte tyckte att Ida hörde hemma där heller. Till slut fick hon träffa en gynekolog.

Nu behandlas Ida för förmodad endometrios. För att ställa diagnosen säkert måste man göra en tithälsoperation och då också kunna se sjukdomen. I Sverige är det ytterst ovanligt att man opererar barn med endometrios. Därför gissar man.

Hon har tillhört ett endometriosteam i ett år och testat olika varianter av p-piller och andra hormonbehandlingar. Varje gång måste hon vänta ut effekten i flera månader för att kunna avgöra om läkemedlet fungerar. Alvedon och Naproxen tar hon dagligen. Smärtorna har dämpats något, men styr fortfarande livet.

När Ida började gymnasiet skickades hon till Bup igen, denna gång av elevhälsoteamet. I remissen hade de skrivit ”social fobi”, vilket Idas pappa Petter Eriksson reagerade på.

– Jag beskrev endometrios och smärtorna som förhindrar henne fysiskt, fast hon vill till skolan. Kanske kan man tänka sig att man mår dåligt av att sitta hemma och samtidigt ha kraven på sig med betyg, säger han.

Även denna gång konstaterade

Bup att Idas sjukdom är en fråga för läkare, inte psykologer.

Idas föräldrar Petter och Sari kämpar med att balansera vård, skola och föräldrarollen. Till exempel har Ida fått träffa en fysioterapeut för att lära sig att hantera smärta. Hon skulle ut på promenader för att provocera smärtan, och Petter skulle peppa henne.

– Hon fick skitont efteråt, säger han.

”

Det har varit väldigt mycket att man försöker vända på den fysiska smärtan till att den skulle vara psykisk

Ida-Maria Eriksson

Pressen av att både kämpa mot smärtan och klara skolan har ofta blivit för mycket. En period blev Idas skolfrånvaro så hög att skolkuratorn skickade en orosanmälan till socialtjänsten. Två timmars möte hos socialtjänsten verkade landa i att Sari och Petter är vettiga

Ida hamnar i ett limbo, eftersom gynekologiska mottagningar inte tar emot barn, och barnläkare ofta saknar kunskap om endometrios. Trots det visar statistiken att många som får diagnosen i vuxen ålder haft smärtor sedan de var mycket unga.

16-åriga Ida-Maria fick endometrios tidigt, och har hamnat i ett limbo, eftersom gynekologiska mottagningar inte tar emot barn, och barnläkare ofta saknar kunskap om endometrios.

Ida och hennes föräldrar Petter och Sari är frustrerade över hur Ida bollats mellan olika vårdgivare. "Jag får bilden av att vården inte riktigt vet vad de ska göra", säger Petter.

BILDER: LINNEA VESTERLUND

Fakta: Endometrios

- Endometrios är en kronisk sjukdom som innebär att vävnad som liknar livmoderslemhinnan växer utanför livmodern. Ett vanligt symptom är svår smärta i samband med mens, men smärtan kan också vara konstant. Sjukdomen kan ge en mängd symptom, som feber, utmattning, tarmbesvär, urinvägssmärter och ofrivillig barnlöshet.
- I Sverige uppskattas 250 000 kvinnor ha endometrios. Enligt Svensk förening för obstetrik och gynekologi hade 70 procent av patienterna med en försenad diagnos symptom före 20 års ålder. 38 procent hade det redan före 15 års ålder. I Sverige är medelåldern för diagnos 37 år.
- 50 000 barn och unga mellan 13 och 23 år beräknas ha endometrios. Elevhälsa, ungdomsmottagning och vårdcentral har ansvaret att upptäcka och möta barn och unga med endometrios. De rapporterar själva, i en utvärdering från Socialstyrelsen 2019, att de saknar kompetens och rutiner för att ta hand om patientgruppen.
- I sällsynta fall kan sjukdomen debutera redan innan mens, men det är vanligare att få symptom i samband med mensdebut eller under tonåren.
- Endometrios behandlas med smärtstillande läkemedel, hormonella läkemedel och kirurgi. Fysioterapi och samtalsstöd kan också ingå i behandlingen.
- I mars 2022 kom boken "Vi var bara barn: om barnendometrios och vad som behöver göras" av Viktoria Manfred, med 122 berättelser om att växa upp med sjukdomen.

Källor: Socialstyrelsen, SFOG, Barnendometriosfonden, 1177

Dagarna med mest smärta tillbringas ofta i sängen, hemma i Lit utanför Östersund.

föräldrar. Att anmälas beskriver de som fruktansvärt, men det går inte att peka ut att någon har gjort något stort fel.

Ida, som lärde sig att läsa, skriva och räkna tidigt och därför fick hoppa över en klass, ser sin gymnasietid omintetgöras. Hon har redan behövt byta linje på grund av frånvaron.

– Det har varit väldigt mycket att man försöker vända på den fysiska smärtan till att den skulle vara psykisk. Visst skulle det vara skönt att

prata om min oro med någon, men den är inte grundproblemet. Skolläkaren har ingen koll på min historik. De verkar inte förstå det här, säger Ida.

Trots att hon saknar en fastställd diagnos upplever hon att det inte finns mer att göra. Hon är rädd att hon aldrig kommer att få veta om hon verkligen har endometrios.

Sari och Petter är frustrerade.

– Vi står bara och stampar, det händer ingenting, säger Sari.

De önskar snabbare hjälp, tätare uppföljningar och mer kommunikation mellan skola och vård. Kanske kan hon få en remiss till specialister på Akademiska sjukhuset i Uppsala, ett av fyra sjukhus med ansvar för mer avancerad endometriovård. Det har förts på tal men det finns ingen plan.

Ida räknar upp allt hon går miste om. Hon har inga kompisar i sin klass. Hon kan inte delta i någon fritidsaktivitet. Hon vet aldrig om hon kommer kunna träffa kompisar som planerat. Att ha någon form av kärleksrelation känns omöjligt.

– Sådant som de flesta upptäcker i min ålder går inte för mig.

Hennes berättelse illustrerar också utsattheten i en vård som inte är anpassad för barn. Vid gynekologundersökningarna är hon en-

sam, mamma får sitta i rummet bredvid. Ett besök var värre än de andra. Ida har uppmanats att säga stopp om något är obekvämt under en undersökning, och när det gjorde ont försökte hon.

”
Vem går in till sitt barn som säger att hon har varit sängliggande av smärtor och reagerar inte? Hur långt har det gått då?

Peter Eriksson

– Men den här läkaren lyssnade inte utan fortsatte. Det var väldigt svårt. Jag sa att jag inte ville mer. Det svartnade för ögonen. Sedan var hon klar. Så fort jag kom ut ur rummet började jag gråta, jag trodde jag skulle kräkas. Jag sa till mamma att det var det värsta jag gjort.

Efter det har undersökningarna blivit svårare. Hon är spänd och rädd. Inte heller vill hon söka akut när smärtorna blir akuta.

– Jag var på väg att söka akut i

höstas men det blev inte av. De kommer ju inte kunna göra någonting. De kommer be mig ta en Alvedon och åka hem.

Katarina Steinfeldt Olbers är ordförande för Barnendometriosfonden, som startade sin verksamhet 2017, med syfte att förbättra vården och livssituationen för endometriossjuka barn och deras anhöriga. Hon har kontakt med familjer över hela landet och har hört många berättelser som liknar Idas.

– Det är tyvärr inget ovanligt. Jag vet inte hur många föräldrar jag har pratat med där barnen inte får rätt vård. Endometrios klassas ibland som en av de mest smärtsamma sjukdomar man kan ha, och barnen lämnas utan smärtlindring, säger hon.

Hon menar att flickorna diskrimineras både på grund av sin ålder och sitt kön. I en undersökning från 2020 frågade Barnendometriosfonden hur vanligt det var att ha fått andra diagnoser än endometrios, bland dem som insjuknat före 18 års ålder. Hälften av de nästan 300 som svarade hade fått en psykiatrisk diagnos i stället för en endometriodiagnos.

– Vi har pratat med många föräldrar som har blivit soc-anmälda på grund av skolfrånvaron. Och så har barnen ingen diagnos och blir kall-

lade hemmasittare. Vården och elevhälsan får föräldrar att misstro sina barn. Det blir psykiskt våld mot barnet, som bär på en kronisk sjukdom.

Innanför hemmets väggar försöker Petter och Sari ordna struktur. Den ständiga oron kostar på. I höstas tog Sari en paus från jobbet som förskoleadministratör, efter att ha brutit ihop. Även Idas lillasyster påverkas när hon hamnar i skymundan.

Ibland i mörka stunder undrar Sari hur dotterns liv ska bli. Kan hon få barn? Får hon en utbildning någon gång?

Petter konstaterar att de har börjat vänja sig vid att Ida ständigt har ont. Att hon ligger i sängen en hel dag har blivit vardagsmat.

– Vem går in till sitt barn som säger att hon har varit sängliggande av smärtor och reagerar inte? Hur långt har det gått då?

Ida har varit hoppfull och länge tänkt att det måste vara över snart, att det blir bra om någon månad. Nu har det gått flera år.

– Det är så mycket jag önskar var annorlunda. Jag vill vara smärtfri. Jag vill ha en normal skolgång, jag vill leva normalt och kunna träffa kompisar. Jag älskade att dansa.

Agnes Arpi